

OCENA RAZVOJNIH MOŽNOSTI ZA DELOVANJE TRGA S PLINOM V SLOVENIJI →

POVZETEK

V prispevku analiziramo delovanje slovenskega veleprodajnega trga z zemeljskim plinom. V ciljnem modelu trga, ki ga je predlagala agencija ACER, so predlagani kriteriji za oceno delovanja trga in nekateri modeli za združevanje trgov, ki so opisani. Modela, o katerih se največ razpravlja, sta popolno zlitje trgov s sosednjimi državami in trgovalna regija. Analiza kaže učinke uvedbe teh modelov na slovenske deležnike v primerjavi z referenčnim razvojnim scenarijem. Ta vsebuje popolno implementacijo veljavne energetske zakonodaje na ravni EU in njene pričakovane spremembe, ki vodijo v povezovanje trgov. Udeleženci slovenskega trga se lahko brez pravnih ali regulativnih omejitev udeležujejo trgovanja na sosednjih trgih, čezmejne prenosne zmogljivosti na vstopno-izstopnih točkah na povezovalnih vodih niso prezasedene. Navedene razmere kažejo, da trg deluje konkurenčno. Morebitna dodatna združitev trgov, ki bi presegala zahteve trenutne zakonodaje, bi slovenskim deležnikom prinesla omejene koristi pri visokih stroških.

ABSTRACT

The paper discusses functioning of the wholesale gas market in Slovenia and its development options. ACER gas target model (AGTM) proposes some criteria for market assessment and models of market integration which are shortly described. Two most discussed options full market merger with some neighbouring countries and a trading region, are evaluated in terms of their effects to Slovenian stakeholders in comparison to the reference development scenario. The latter encompasses full implementation of the EU energy

legislation in force as well as its expected modifications, which lead to market integration. Slovenian market participants can participate in the neighbouring markets without legal or regulatory barriers, cross-border capacities at entry/exit points on interconnectors are not congested. Under such circumstances the competitive market functions and further integration beyond the one required by legislation brings limited benefits at high cost for the Slovenian stakeholders.

Key words: Gas Market, ACER Gas Target Model, Market Merger, Trading Region

1 UVOD

V prispevku ocenjujemo trenutno stanje in prihodnje razvojne možnosti slovenskega veleprodajnega trga z zemeljskim plinom. Ocena temelji na analizi[1], ki jo je opravil institut REKK po naročilu Agencije za energijo in po kateri povzemamo del vsebine in vire.

Pregledali smo značilnosti slovenskega trga z zemeljskim plinom in ocenili delovanje konkurence. Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev (ACER) je v svojem ciljnem modelu trga (AGTM) postavila merila, s katerimi ocenjuje delovanje trga, pri čemer je koncentracija na trgu ena od ovir dobro delujočega trga. ACER je pozvala regulatorje, da pri trgih, ki ne izpolnjujejo ciljnih vrednosti meril iz AGTM, storijo vse za izpolnitev meril AGTM. Kot rešitev ponuja različne modele za nadaljnje združevanje trgov, ki so opisani v nadaljevanju.

V oceni upoštevamo regionalno okolje in verjetni razvoj infrastrukture ter pričakovane možnosti uvoznih poti in diverzifikacije dobavnih virov. Med razvojnimi možnostmi trga z zemeljskim plinom v Sloveniji ocenjujemo tiste, ki jih predlaga AGTM, pa tudi možnost, pri kateri se ne uveljavi dodatnega združevanja poleg doslednega izvajanja veljavnega pravnega okvira in pričakovanih napovedanih sprememb. Ta možnost namreč tudi prinaša večje povezovanje trgov v primerjavi s sedanjim stanjem in jo upoštevamo kot referenčni scenarij, s katerim primerjamo posledice in učinke morebitnega združevanja slovenskega trga s sosednjimi po modelih, ki jih predvideva AGTM.

2 ZNAČILNOSTI SLOVENSKEGA TRGA Z ZEMELJSKIM PLINOM

Velikost slovenskega trga z zemeljskim plinom je glede na povprečno letno porabo med najmanjšimi v Evropi in obsega povprečno letno okoli 1 milijarde Sm³ v zadnjih dveh desetletjih. Največjo vrednost je letna poraba dosegla leta 2005, tj. 1,13 milijarde Sm³ in se do leta 2015 znižala za približno 30 % na 0,81 milijarde Sm³, kar odraža tudi evropski trend porabe. Struktura porabe zemeljskega plina je za Slovenijo značilna in se razlikuje od večine držav EU. Delež zemeljskega plina pri oskrbi s primarno energijo je v zadnjih letih znašal približno 10 %, kar je približno polovica povprečja v EU. Delež zemeljskega plina, namenjen proizvodnji električne energije, dosega manj kot 8 % v letih 2015 in 2016, kar je glede na druge države EU nizko. Delež porabe gospodinjstev znaša le okoli 10 % vse porabe in je bistveno nižji od večine držav EU. Delež porabe industrijskih odjemalcev v vsej porabi je okoli 60 %, od tega je delež desetih največjih industrijskih odjemalcev več kot polovica (55 %) celotne industrijske porabe, kar je tudi zelo visoko v primerjavi z drugimi državami EU. Zaradi nizkega deleža porabe gospodinjstev je tudi ranljivost gospodinjstev na tveganja morebitnih prekinitev dobave zemeljskega plina v Sloveniji nizka.

Slovenija nima ali ne uporablja domačih virov zemeljskega plina, pri čemer majhne načrpane količine iz edine skupine vrtin ne nastopajo na slovenskem trgu. V letu 2016 se je slovenski trg oskrboval z zemeljskim plinom iz Avstrije in majhno količino iz Italije,

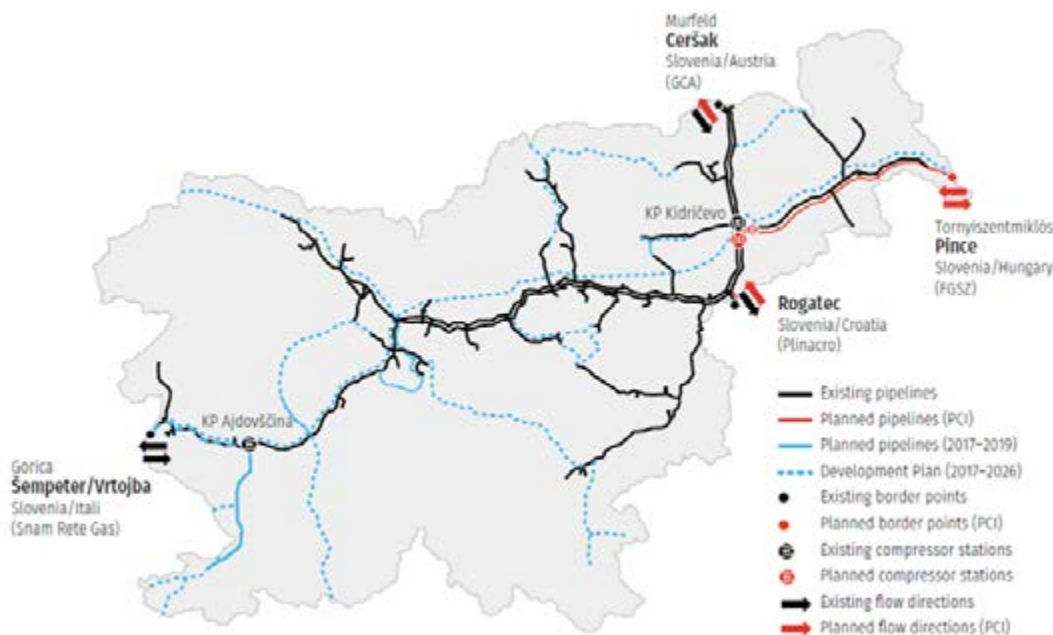
od jeseni 2018 bo mogoče uvoziti manjše količine zemeljskega plina tudi iz Hrvaške, v prihodnosti morda tudi iz Madžarske. V Sloveniji tudi ni skladišč zemeljskega plina.

Med značilnostmi slovenskega trga z zemeljskim plinom leta 2016 so tudi koncentracija in prisotnost dolgoročnih pogodb, po drugi strani pa odprtost za udeležbo na trgih sosednjih držav brez omejitev.

Delovanje trga omogoča dobro razvita plinska omrežna infrastruktura, stanje prenosnega omrežja in nekaj načrtovanih gradenj, kar kaže slika 1. V analizi so upoštevane obstoječe zmogljivosti in zmogljivosti, ki so načrtovane, da bodo v uporabi do leta, na katero se nanaša ekonomska ocena v nadaljevanju.

Pomembna značilnost slovenskega trga z zemeljskim plinom je, da ga ne omejuje niti ne ovira prezasedenost čezmejnih prenosnih zmogljivosti na vstopnih in izstopnih točkah.

Za delovanje slovenskega trga najpomembneje vpliva zasedenost vstopne točke Ceršak. Povprečne mesečne zasedenosti zmogljivosti na mejni vstopni točki Ceršak so se v letu 2017 gibale od okoli 40 % do nekaj nad 70 %, od oktobra naprej pa od okoli 30 % do okoli 42 %. Največje

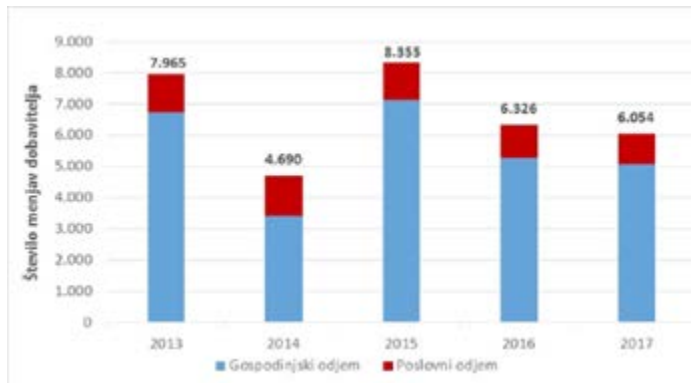
Slika 1: Prenosni sistem v decembru 2017 in načrtovani objekti

dnevne zasedenosti zmogljivosti so v tem letu dosegle okoli 80 % zmogljivosti. V prejšnjih letih je bila povprečna zasedenost te zmogljivosti do 52 %, dnevna pa do 87 %.

Mesečna zasedenost tehnične zmogljivosti mejne vstopne točke Šempeter v prejšnjem triletnem obdobju je bila v povprečju nižja od 10 %. V septembru 2017 je največja dnevna zasedenost tehnične zmogljivosti dosegla 84 %, kar je bila posledica napovedane štiridnevne popolne zapore mejne vstopne točke Ceršak.

Od leta 2016 deluje virtualna točka, ki omogoča izmenjavo (nakup in prodajo) zemeljskega plina na prostem trgu za dan vnaprej in znotraj dneva. V letu 2017 je bilo na virtualni točki izmenjanega skupaj 478,8 GWh zemeljskega plina, od tega pretežna večina za dan vnaprej. Poleg tega za namen izravnalnega trga na virtualni točki deluje tudi trgovalna platforma. V letu 2017 je bilo na trgovalni platformi izmenjanih 262,7 GWh zemeljskega plina za uravnoteženje prenosnega sistema.

Na slovenskem trgu povprečne cene zemeljskega plina za gospodinjstve skupaj z davki in dajatvami kažejo upad v letih 2016 in 2017. Po vrednosti so blizu, vendar ne dosegajo povprečja EU, kot vidimo s slike 2.

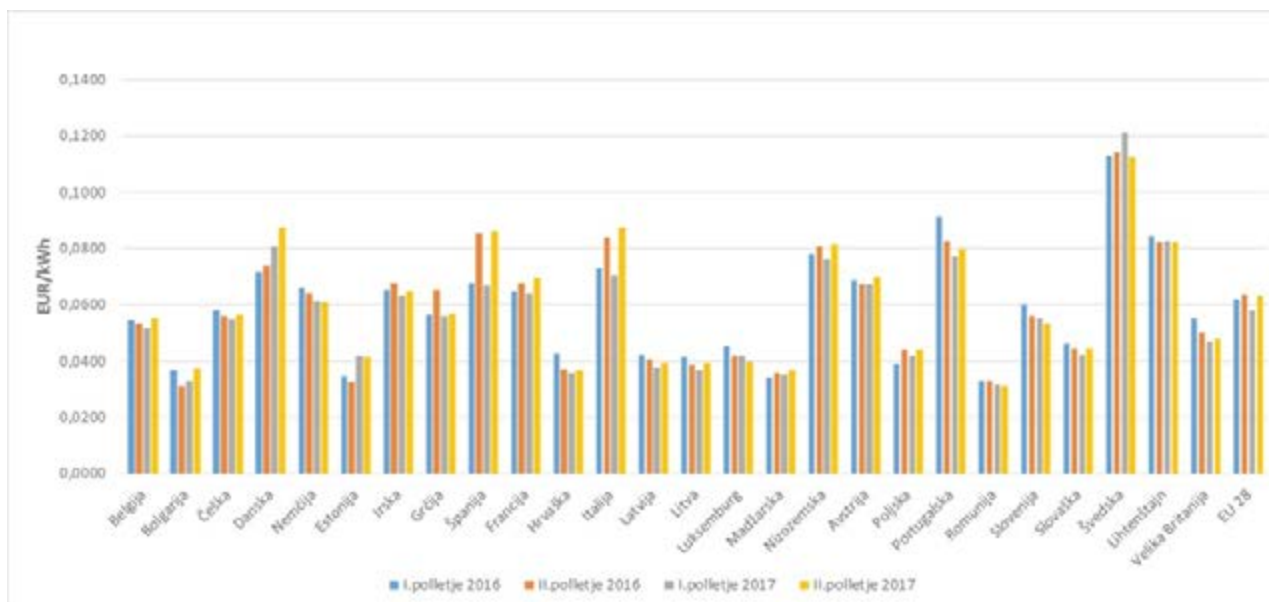
Slika 3: Gibanje števila menjav dobavitelja v obdobju 2013–2017

3 OCENA UČINKOVITOSTI TRGA PO KAZALNIKIH AGTM

Kazalniki, ki so določeni z AGTM, ocenjujejo splošno učinkovitost veleprodajnih trgov in kažejo, ali je trg z zemeljskim plinom strukturno konkurenčen, odporen in ima zadostno stopnjo raznolikosti ponudbe [2].

3.1 Herfindhal-Hirschmanov Indeks (HHI)

HHI kaže koncentracijo podjetij višje v prodajni verigi, ki

Slika 2: Primerjava cen zemeljskega plina za gospodinjstve D2 z davki in dajatvami

Učinkovito delovanje trga kaže tudi intenzivnost menjav dobavitelja, kar kaže slika 3.

prodajajo zemeljski plin na obravnavanem trgu. Slovenija je med petimi državami v EU z visoko vrednostjo HHI, ta znaša po oceni ACER kar 8.256 v letu 2016, kar kaže na močno odvisnost države od ruskih virov, ki prihajajo od enega samega

dobavitelja (Gazprom). ACER ocenjuje, da je trg delujoč, če je HHI pod 2.000, kar pa izpolnjujejo samo štiri države EU.

3.2 Število dobavnih virov

Ta kazalnik meri število in raznolikost dobavnih virov glede na geografsko poreklo porabljenega plina v vsaki državi članici. Dobavni vir se nanaša na državo proizvajalko zemeljskega plina ali na državo članico z organiziranim trgov, kjer je mogoče kupiti zemeljski plin. Ta kazalnik je po merilih ACER ustrezen, če v državi dosega vrednost vsaj 3.

Trenutno ima Slovenija dva pomembna dobavitelja (Avstrija in Rusija), obstaja pa tudi možnost nakupa zemeljskega plina iz Italije. Slovenija torej že izpolnjuje to zahtevo AGTM.

3.3 Indeks preostale oskrbe (RSI)

Ta kazalnik je namenjen oceni, ali trg v državi podpira razvoj konkurenčnega plinskega vozlišča. RSI meri delež letnega povpraševanja po zemeljskem plinu, ki ga je mogoče pokriti brez največjega dobavnega vira v določeni državi članici. S tem indeksom se ugotavlja, ali oskrba trga brez izbranega vira ni mogoča.

Slovenija je bila v letu 2016 ena od petih držav članic EU, ki niso mogle zagotoviti celotne običajne oskrbe z zemeljskim plinom ob izpadu največjega dobavitelja. Ta indeks je znašal 95 %. Po izvedbi načrtovanih naložb v omrežje pa bo RSI v Sloveniji dosegel mejno vrednost 100 %.

4 DRUGE OCENE DELOVANJA TRGA

P

oleg ocen po merilih AGTM obstajajo tudi druge ocene, za celovitejšo sliko delovanja slovenskega trga v nadaljevanju navajamo dve.

4.1 Ocena z indeksom WEC

Svetovni energetske svet (WEC) ocenjuje delovanje energetskega sektorja, kar vključuje tudi delovanje trga, v 130 državah po svetu. Za oceno uporablja Trilemma indeks, ki meri troje: (i) energetska varnost/zanesljivost oskrbe, (ii) dostopnost energije in (iii) okoljsko trajnost. WEC objavlja ta indeks in razvršča vseh 130 analiziranih držav po vsakem merilu posebej in po skupni, splošni oceni, za katero meni, da daje celovito sliko energetskega sektorja v posamezni državi.

Slovenski energetske sektor je v preteklosti že dosegel visoke ocene, v letu 2016 pa je bil po merilu varnosti oziroma zanesljivosti oskrbe uvrščen kar na drugo mesto. Splošna ocena pa v istem letu uvršča slovenski energetske sektor na 10. mesto z zelo uravnoteženim skupnim indeksom [3].

4.2 Ocena Evropske komisije v konkretnem primeru

Evropska komisija je leta 2017 preiskala primer priglašene koncentracije Petrol/Geoplina in v odločbi [4] ugotovila, da je ta združljiva z notranjim trgov. Pri tem je v navedeni odločbi navedla tudi nekaj dejstev in ugotovitev, pomembnih za delovanje trga in konkurence, ki jih povzemamo.

1. Upoštevni trg za dobavo zemeljskega plina ni omejen na Slovenijo. To pomeni, da slovenski odjemalci pri izbiri dobavitelja niso omejeni na slovenski trg in ponudnike zemeljskega plina na njem, temveč lahko izberejo dobavitelje v tujini ali sami kupujejo zemeljski plin na virtualni točki CEGH, nato pa organizirajo prenos plina v Slovenijo.
2. Praksa potrjuje, da za slovenske dobavitelje končnim odjemalcem ni ovir, da bi kupovali zemeljski plin z vozlišča CEGH in z njim oskrbovali končne odjemalce.
3. Na voljo so zadostne prenosne zmogljivosti za prenos plina skozi vstopno/izstopne točke v Slovenijo za uvoz potrebnih količin zemeljskega plina.
4. Na maloprodajnem trgu deluje dovolj zaupanja vrednih dobaviteljev zemeljskega plina končnim odjemalcem, ki omogočajo odjemalcem izbiro, ki ni odvisna od največjega dobavitelja na slovenskem trgu, kar je Geoplina.

V praksi je Evropska komisija s tem dejansko ugotovila, da trg z zemeljskim plinom v Sloveniji deluje pravilno in da je že tako povezan s sosednjimi trgi, da se udeleženci slovenskega trga brez ovir udeležujejo tudi sosednjih trgov.

5 MOŽNOSTI ZA PRIHODNI RAZVOJ SLOVENSKEGA TRGA

5.1 Razvoj v okviru sedanjih predpisov

Veljavni pravni okvir na ravni EU sestavljajo predpisi iz ti. Tretjega zakonodajnega svežnja ali pa predpisi, izdani na njegovi podlagi. Za delovanje trga z zemeljskim plinom so to predvsem uredbi EU [5], [6] in direktiva [7], ki določajo model trga. Na njihovi podlagi so izdani tudi omrežni kodeksi in smernica, ki skupaj podrobneje določajo operativna pravila delovanja plinskih sistemov in trga z zemeljskim plinom. Navedena pravila določajo, kako deluje trg: vstopno-izstopni sistemi z virtualnimi trgovalnimi točkami so med seboj povezani s čezmejnimi povezovalnimi vodi. Zmogljivosti teh vodov se dodeljuje zelo pregledno in nediskriminativno z eksplicitnimi dražbami zmogljivosti na skupni rezervacijski platformi. Izkoriščenost čezmejnih povezav se povečuje z izvajanjem mehanizmov za upravljanje in po potrebi sproščanje zmogljivosti, s čimer se povečuje konvergenca cen. Uporabniki sistema lahko neodvisno zakupijo pravice do zmogljivosti neodvisno na vstopnih in izstopnih točkah, pripeljejo zemeljski plin v sistem na kateri koli vstopni točki. Z zemeljskim plinom se lahko v regiji na virtualni točki prosto trguje. Zelo pomembno je tudi, kako so določene tarife za uporabo omrežij, saj visoke tarife (zlasti za kratkoročne zmogljivosti) povzročajo, da je trgovanje z zemeljskim plinom med vstopno-izstopni sistemi nezanimivo. Prav to pa se bo izboljšalo z implementacijo Kodeksa o usklajenih tarifnih strukturah za plin [8], saj se bodo po pričakovanju spremenile nekatere tarife in olajšalo čezmejno trgovanje.

Nezadostna zmogljivost in pogodbeno prezasedenost lahko ovirata konvergenco cen in povezovanje trga. V konkretnem primeru Slovenije s tem ni težav zaradi zadostnih prenosnih zmogljivosti na vstopnih točkah, kot vidimo iz podatkov v poglavju 2, na njih ne prihaja do prezasedenosti.

Veljavni predpisi omogočajo še izboljšanje delovanje konkurence in trga, vodijo pa tudi v povezovanje trgov med seboj, še posebej z implementacijo kodeksov omrežij, ki se izvajajo ali pa se bodo uvedli v prihodnje.

Posledice izbire te razvojne možnosti so izračunane z modelom, ki ga je razvil REKK, in so izračunane za referenčni scenarij za leto 2021. Model in referenčni scenarij sta podrobneje opisana v [1]. Rezultati izračuna kažejo, da bodo povprečne veleprodajne cene zemeljskega plina višje kot leta 2017. Napovedana letna povprečna tržna cena na slovenskem trgu v letu 2021 znaša 20,3 EUR/MWh, kar je nekoliko več kot cena v Italiji in Avstriji. Ker so avstrijske cene še vedno nižje od italijanskih v tem referenčnem scenariju, se slovenski trg oskrbuje skozi povezovalni vod Avstrija - Slovenija. Podrobnosti izračuna in predpostavke so navedene v [1].

V nadaljevanju si oglejmo še druge razvojne možnosti, pri katerih se na različne načine združujejo trgi, kot to priporoča AGTM. Pri prvi od navedenih možnosti so tudi ocenjene nekatere bistvene posledice za slovenske deležnike.

5.2 Zlitje trgov in Trgovalna regija

Zlitje trgov zahteva popolno združitev dveh ali več sosednjih trgov z združitvijo njihovih virtualnih trgovalnih točk in izravnalnih območij. Za razliko od zlitja trgov v trgovalni regiji ostajajo izravnalna območja ločena. Z vidika trgovcev pomeni oblikovanje skupne virtualne trgovalne točke v obeh modelih nastanek enotnega cenovnega območja in ukinitve tarif na prejšnjih povezovalnih točkah, tj. na meji prejšnjih vstopno-izstopnih sistemov. Novo tržno območje v takem primeru postane enoten vstopno-izstopni sistem z enotno veleprodajno ceno in z možnostjo, da udeleženci trga oddajajo zemeljski plin v omrežje ali odvzamejo zemeljski plin iz katere koli točke v prenosnem sistemu razširjenega območja. To prispeva k lažjemu in intenzivnejšemu trgovanju v novo nastalem, večjem trgu, dodatno pa jim koristi tudi večje izravnalno območje. Popolno združitev trgov je mogoče doseči počasi, z veliko usklajevanja in visokimi finančnimi vložki. Trgovalno regijo je mogoče izvajati prej, saj ne zahteva usklajevanja glede pravil merjenja, pravil dodeljevanja in izravnave. Obe navedeni obliki združevanja pa zahtevata kompenzacijski mehanizem za delitev dohodkov med operaterji prenosnih sistemov, ki bo prerazporejal prihodke operaterjev. Ti bodo zaradi ukinitve tarif na povezovalnih točkah na nacionalnih mejah znotraj povečanega območja izgubili del prihodkov, ki ga mora delno nadomestiti navedeni mehanizem. Modela zlitje trga in trgovalna regija lahko odpravita omejitve za delovanje trga, povezane s kopičenjem zmogljivosti in pogodbeno prezasedenostjo čezmejnih prenosnih zmogljivosti, vendar te omejitve ne nastopajo na slovenskih mejah. Navedena modela bi povzročila dodatna finančna in administrativna bremena za operaterje sistemov in regulatorje.

Udeleženci slovenskega trga lahko pridobijo koristi, če Slovenija izbere to razvojno možnost in postane del zlitega trga ali trgovalne regije, v kateri sodelujeta Italija in Avstrija, v prihodnosti tudi Hrvaška. Tako pridobi dostop do bolj likvidnega vozlišča, ki bi se pojavilo z združitvijo italijanske in avstrijske virtualne trgovalne točke. Toda slovenski udeleženci trga lahko že sedaj brez regulativnih ovir koristijo prednosti produktov in storitev, ki so na voljo na teh vozliščih.

Posledice zlitja trgov so izračunane z modelom REKK in so navedeni v tabeli 1 [1]. Zneski v tabeli so v milijonih EUR in pomenijo spremembo glede na referenčni scenarij v istem modeliranem letu. Celotna regija pridobi skupne blaginje nekaj več kot 19 milijonov evrov letno. Največ pridobijo deležniki v Avstriji, skupno okoli 47 milijonov, Hrvaški skupno okoli 10 milijonov EUR, italijanski izgubijo okoli 8 milijonov EUR. Kljub prej navedenim koristim pa največje breme pri tem modelu nosijo deležniki v Sloveniji, znaša skoraj 30 milijonov EUR letno.

zemeljskega plina in za fizično izravnavo satelitskega trga. Tudi v tem modelu bi morali uvesti kompenzacijski mehanizem za delitev dohodkov med operaterji, da bi nadomestili izpadli prihodek od tarif na opuščeni vstopni točki v satelitski trg. Vloga regulatorjev v tem modelu trga še ni podrobno izdelana.

Ta model je za Slovenijo le omejeno uporaben in malo verjeten, saj bo po načrtih za razvoj infrastrukture lahko uvažala znatne količine zemeljskega plina tudi iz drugih trgov, konkretno s Hrvaške in Madžarske.

5.4 Spajanje trgov

Model spajanja trgov pomeni uvedbo implicitnih dražb za čezmejne prenosne zmogljivosti, ki potekajo na organiziranih trgih, borzah ali vozliščih. Trgovci-shipperji pošiljajo ponudbe za zemeljski plin na dražbe na vozlišče ali na borzo znotraj cenovnega oziroma vstopno-izstopnega območja. Udeležena vozlišča oziroma borze si delijo te informacije. Algoritem, ki ga uporablja skupna oseba, določa pretok zemeljskega plina med

Tabela 1: Sprememba blaginje zaradi zlitja trga v območju

Sprememba blaginje m €/leto	Neto presežek na strani odjemalcev	Presežek na strani proizvajalcev	Sprem. prihodek iz poslovanja SSO	Dobiček arbitražnega skladiščenja	Neto prihodek kupcev na podlagi dolgoročnih pogodb	Sprem. prihodek TSO	Sprem. prihodek TSO od dražb	Sprem. prihodek operaterjev UZP	Skupna blaginja
SI	4,2	0,0	0,0	0,0	-0,2	-33,8	0,0	0,0	-29,9
AT	-76,1	11,2	0,2	0,0	72,7	63,4	-24,3	0,0	47,0
HR	77,3	-49,9	0,0	0,3	0,0	-17,5	0,0	0,0	10,1
IT	47,4	-4,5	-0,1	-5,1	-35,3	-10,6	0,1	0,0	-8,0
Skupaj regija	52,8	-43,2	0,1	-4,9	37,2	1,5	-24,3	0,0	19,2

* Prihodki TSO od obratovanja so sestavljeni iz prihodkov iz tarif za vstop in izstop iz prenosnega sistema, tarif za vstop in izstop iz skladišč, tarif na izstopnih točkah za odjemalce in na vstopnih točkah za proizvajalce.

5.3 Satelitski trg

Če bi Italija in Avstrija združili svoja trga ali ustvarili trgovalno regijo med njima, se lahko Slovenija odloči, da se jima pridruži kot satelitski trg. Ta model je mogoč, ko se država oskrbuje z zemeljskim plinom le iz enega trga, v konkretnem primeru iz združenega trga Italije in Avstrije. V tem modelu Slovenija ne bi imela svoje lastne virtualne točke, ampak bi trgovci uporabljali vozlišče dovodnega trga in cene tega trga. Zmogljivost povezav iz dovodnega trgovalnega območja do satelitskega trga zakupi upravljavec satelitskega trga, ki je tudi odgovoren za prenos

cenovnima conama. Dokler ne nastopi omejitev/prezasedenost, zemeljski plin prosto prehaja mejo med območjem z nižjo ceno proti območju z višjo ceno vse dokler se cene znotraj območja ne izravnavajo. Če pa nastopi prezasedenost oziroma se doseže omejitev čezmejne zmogljivosti, ki omeji pretok zemeljskega plina med območjema, ostaneta tudi ceni na vsaki strani meje različni, čeprav se tudi zgodi določena stopnja konvergence cen. Razlika med cenama sosednih trgov določa ceno čezmejnih prenosnih zmogljivosti, ki se spreminja glede na to, koliko je zmogljivost prezasedena.

Pogoj za delovanje tovrstnega trga je, da v obeh trgih deluje vozlišče ali borza s podobnimi tržnimi pravili (harmoniziran trgovni dan, trgovni produkti, izravnalni čas) in da je zagotovljena fizična medobratovalnost omrežij. Ta model izboljšuje likvidnost manjših trgov in povečuje učinkovitost izrabe čezmejnih prenosnih zmogljivosti, pa tudi konvergenco cen med območji. Izkaže se, da je spajanje trgov smiselno uvesti, kjer je na voljo dovolj velika količina kratkoročnih čezmejnih prenosnih zmogljivosti, ki so na voljo za dodeljevanje v tem mehanizmu. Če te zmogljivosti za kratkoročno dodeljevanje niso pomembno velike, so tudi koristi implicitnega dodeljevanja, še zlasti konvergenca cen, zelo omejene.

5.5 Drugi dejavniki in študije

Pri razmislekih in odločitvah o izbiri razvojne možnosti je smiselno upoštevati vsaj še dejavnik zanesljivost oskrbe z zemeljskim plinom. Slovenija nima lastnih skladišč in je odvisna od oskrbe iz Avstrije, drug vir izpostavljenosti pa je to, da prihaja velika večina zemeljskega plina neposredno ali posredno iz enega vira. V primeru, da se na prenosni poti čez Avstrijo pojavi tehnična ovira za oskrbo z zemeljskim plinom, kar se je za kratek čas že zgodilo, bi Slovenija morala omejiti porabo zemeljskega plina in poseči po kratkoročnih dobavah iz drugih virov in po drugih prenosnih poteh. Vendar takih situacij ne rešuje nobeden od prej opisanih modelov združevanja trga. Za obvladovanje pomanjkanja zemeljskega plina obstajajo drugi predpisi, pripravljene pa so (ali se pripravljajo) tudi ukrepi na ravni EU, regij in držav.

V regiji so obstajali tudi drugi razmisleki in študije, ki so lahko podlage za konkretne načrte za regionalno združevanje trgov. Od teh študij je le ena vključevala tudi Slovenijo, objavil jo je avstrijski E-control januarja 2017 [9]. Analizira šest možnosti za integracijo avstrijskega trga s sosednjimi trgi in ugotavlja, da bi imela regija, v kateri je tudi Slovenija, največ koristi od popolnega zlitja trga. Vendar kot je navedeno v poglavju 5.2, so koristi in bremena med državami in deležniki porazdeljena zelo asimetrično.

6 SKLEPNE UGOTOVITVE

Glede na parametre, določene z AGTM, slovenski trg z zemeljskim plinom sicer ne dosega visoke ravni, ugotavljamo pa, da konkurenca na trgu deluje, slovenski udeleženci trga se tudi lahko brez ovir udeležijo trgovanja na sosednjih trgih Avstrije in Italije, ki sta najrazvitejša trga v regiji.

Čezmejne prenosne zmogljivosti na vstopno-izstopnih točkah z Avstrijo in Italijo so zadostne, da na njih ne prihaja do prezasedenosti pri običajnem obratovanju niti pri največjem odjemu, zmogljivosti se dodeljujejo na pregleden način na ustrezni platformi. Tudi tarife za uvoz zemeljskega plina v Slovenijo niso nesorazmerno visoke. V takih razmerah tudi koncentracija veleprodajnega trga, ki v Sloveniji obstaja, ne ovira delovanja konkurence niti gibanja cen.

Zlitje trga ali trgovna regija z Italijo in Avstrijo bi slovenskim udeležencem trga koristila, saj bi pridobili dostop do bolj likvidnih vozlišč, ki bi nastala z združitvijo italijanske in avstrijske virtualne trgovne točke. Vendar imajo slovenski trgovci že možnost, da se udeležujejo trgovanja na teh vozliščih.

Ta razvojna možnost bi pa povzročila precejšnje dodatno breme za operaterje prenosnih sistemov in regulatorje, in to v finančnem in administrativnem pomenu. Potrebna bi bila višja stopnja koordinacije in harmonizacije, kar bi se odrazilo tudi pri načrtovanju naložb v omrežja. Poleg tega bi bil potreben kompenzacijski mehanizem za izravnavo prihodkov med operaterji prenosnih sistemov. Ta razvojna možnost je primerna za reševanje ovir za delovanje trga, kot so npr. kopičenje zmogljivosti ali pogodbeno prezasedenost čezmejnih zmogljivosti. Kot je navedeno v prejšnjih poglavjih, se navedene ovire ne pojavljajo na slovenskem trgu in njegovih mejah.

Spajanje trgov je lahko smiselna razvojna pot, tudi ta možnost poveča likvidnost trga. Stroški in kompleksnost implementacije razširjenih produktov sta omejeni, vendar je omejena tudi korist, ki jo ta možnost prinaša. Uspešno namreč izboljšuje ovire, kot so kopičenje zmogljivosti in pogodbeno prezasedenost, ki pa nista oviri na slovenskih povezovalnih točkah. Eksplicitno dodeljevanje zmogljivosti, kakršno je že uveljavljeno, z zadostno količino kratkoročnih zmogljivosti prinese brez dodatnih tveganj približno enake koristi v smislu konvergenca cen in povezovanja trgov.

Slovenija je veliko bolj povezana s cenejšim avstrijskim trgom kot z italijanskim, vendar italijanski trg postaja pomemben zaradi več dejavnikov, zlasti za diverzifikacijo virov in prenosnih poti zemeljskega plina v Slovenijo. Navedeno pomembno vpliva na zanesljivost oskrbe in bo po pričakovanjih v prihodnosti vplivalo tudi na cene.

Slovenski trg z zemeljskim plinom je torej že zelo povezan s sosednjimi, uresničevanje veljavne in nastajajoče zakonodaje na ravni EU pa bo zahtevalo, da bo ta povezava v prihodnosti vse tesnejša. Če bi se Slovenija odločila za morebitno dodatno združevanje trgov po kateri od opisanih možnosti, bi udeleženci slovenskega trga pridobili koristi, ki bi po dosedanji oceni ob dodatnih

tveganjih odtehtale le del potrebnih vlaganj in ocenjenih dodatnih stroškov zanje.

VIRI:

[1] Samoocena in razvojne možnosti slovenskega veleprodajnega trga z zemeljskim plinom, REKK Energiapiaci Tanácsadó Kft., 2018

[2] Statistical compendium of AGTM metrics for the year 2016, ACER, 2017

[3] World Energy Council in partnership with Oliver Wyman (2017): Word Energy Trilemma Index 2017 <https://trilemma.worldenergy.org/reports/main/2017/2017%20Energy%20Trilemma%20Index.pdf>.

[4] Evropska komisija, C(2017) 1725 final, Zadeva M.7936 – Petrol/Geoplin. Odločba Evropske komisije na podlagi člena 6(1) (b) Uredbe Sveta št. 139/2004 in 57. člena Sporazuma o Evropskem Ekonomskem prostoru, Ur. L. 2017/C 145/01

[5] Regulation (EC) No 715/2009 on conditions for access to the natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) No 1775/2005, OJ L 211

[6] Regulation (EC) No 713/2009 establishing an Agency for the Cooperation of Energy Regulators, OJ L 211

[7] Directive 2009/73/EC concerning common rules for the internal market in gas and repealing Directive 2003/55/EC, OJ L 211

[8] Commission regulation (EU) 2017/460 of 16 March 2017 establishing a network code on harmonised transmission tariff structures for gas, OJ L 72

[9] Assessment of market integration options and simplified cost-benefit analysis. Non-binding English version of a study conducted by Wagner, Elbling & Company (WECOM) for E-Control Austria. Vienna, 31 January 2017

MARKO SENČAR

Marko Senčar je svetovalac direktorja v direktorjevi pisarni Agencije za energijo. Odgovoren je za zanesljivost oskrbe z zemeljskim plinom, ocene tveganj in nekatere mednarodne dejavnosti na agenciji. Njegova poklicna pot je že skoraj tri desetletja neposredno povezana z energetiko. Pred tem je bil pet let svetovalac direktorja ACER, kamor je bil napoten kot nacionalni ekspert z mesta namestnika direktorja Agencije za energijo, slovenskega državnega regulativnega organa za energetiko. Na tem mestu je v več kot enajstih letih spremljal in sooblikoval razvoj agencije na ključnih področjih in jo zastopal v domovini in tujini. Pred tem je vodil Direkcijo za oskrbo z energijo znotraj tedanjega Ministrstva za gospodarske dejavnosti, kjer je v dobrih treh letih vodil projekta uvedbe trga z energijo v Sloveniji in priprave regulativnega organa - agencije. Ves čas je tudi zastopal agencijo v Svetu evropskih energetske regulatorjev CEER (dve leti je bil tudi njegov podpredsednik) in v ERGEG, leto dni v Odboru regulatorjev ACER od njegove ustanovitve. Je zaslužni član slovenskega odbora strokovnega združenja Sloko CIGRE, skoraj desetletje je bil tudi član njegovega predsedstva in podpredsednik za področje reguliranja.

Marko Senčar works in the Director's Office of the Slovenian national energy regulatory authority, Energy Agency, his main responsibilities are security of gas supplies, risk assessments and some agency's key international activities. Prior to this he served in the Director's Office of ACER as a seconded national expert. His professional experience encompasses almost thirty years in the energy sector, from which he spent more than eleven years as the Deputy Director of Energy Agency of the Republic of Slovenia. He led or participated in key activities, led international projects and represented the national regulatory authority. Before that he led a directorate within the Ministry of Economic Affairs where he actively participated in preparing and opening of the energy market and lead the preparatory activities to set up the regulatory agency. He represented the agency in CEER and ERGEG (and was vice president of CEER board for two years), was member of ACER Board of Regulators for a year. He is a distinguished member of the national committee of the professional association CIGRE after having served for almost a decade as a member of its presidency as vice-president for market and regulation.

